

A levél magyarázata a bevezetésben felvázolt felépítést és tartalmi beosztást követi. Ennek fő részei: levélkezdes – 1,1–2,5; hitbéli tanítások – 2,6–26; erkölcsi intelmek, Jézus Krisztus uralma a hívők életében – 3,1–4,1; levélzáradék – 4,2–18.

Minden levélszakasz magyarázata felett a szerző saját fordítása áll. Ezt a Nestle-Aland 27. kiadása alapján készítette, figyelembe véve a Magyar Bibliatanács ökumenikus fordítását. Ezt követi a szövegrész elemzése, majd a versről versre haladó magyarázat.

A Filemonhoz írt levél bevezetésének első részében a levél hármas (*bevezető, tárgyalás, levélzáradék*) beosztásáról, a hitelességről (*a II. században már kanonikus könyvnek számított*), a keletkezés helyéről és idejéről olvashatunk. A bevezetés második részében Onézimosz származásáról és elszökéséről szerezhetünk ismereteket. Ez után következik a rabszolgaság vallástörténeti megítélése. A szerző ismerteti Jézus tanítását a szolgaságról és bemutat-

ja a hajdani palesztinai háztartások hatalmi felépítését, majd pedig arra tér ki, hogy az apostol milyen álláspontot képviselt a társadalmi hierarchia tekintetében: mindenki maradjon meg abban a társadalmi beosztásban, amelyben elhívott, mert a hívek belső szabadságot nyernek Krisztussal. A bevezető rész második fele a levél teológiai jelentőségének és értelmezési távlatainak bemutatásával zárul. A Filemonhoz írt levél magyarázata ugyanazt a sémát követi, mint az előző levélé.

A kötet végén (259–272 old.) találhatjuk a felhasznált irodalom jegyzékét.

A könyv igen hasznos darabja lehet mind a lelkész, mind a vallásanár, mind pedig a Szentírást olvasó és tanulmányozó hívő könyvtárának. Mindhárman megtalálhatják benne azt, amire szükségük lehet, akár az igehirdetésre, bibliaórára, illetve tanórára való készüléskor, akár pedig az üzenet megkeresésében, a naponkénti Szentírásolvasás rendjén.

Péter Csaba

Recensio

Biblische Notizen

2010/146. szám, új folyam. ISSN 0178-2967. 152 old.

Rebecca C. Proefrock (DePere, AEÁ): *“Three Had a Passion for Agriculture, and No Good was Found in Them: God and Soil in Genesis Rabba* („Hárman voltak szenvedélyes földművelők, és egyikben sem találtak semmi jó”: Isten és a termőföld a Genezis Rabbában). A koránál és jelentőségénél fogva fontos és Kain foglalkozásához (1Móz 4,2) kapcsolódó midrás rövid tanítást nyújt a földművelésről. *Kain, Nőé és Uzziás kedvelték a földművelést, ebből pedig semmi jó nem származott.* Az következik-e ebből, hogy a zsidóság megvetette a földművelői élet-

módot? A tanulmány következtetése szerint a midrás azt tükrözi, hogy a rabbinista tanítás óvni akart: az ember ne istenítse a termőföldet ereje miatt.

Stefan Bojowald (Bonn): *Zwei kleine Bemerkungen zum semitischen Einfluss in Ägypten* (Két apró megjegyzés a sémita befolyásról Egyiptomban). A bonni egyiptológiai szeminárium előadója azt tisztázza, miként alakult az ’Él istennév, illetve a CHZ’ gyök átírása az ókori Egyiptomban, és rámutat a többi kutató filológiai fejtegetéseinek gyenge pontjaira.

2010 Nr. 146

ISSN 0178-2967
WWW.BIBLISCHE-NOTIZEN.ORG
WWW.BIBLICAL-NOTES.ORG

BN *Biblische Notizen*
Biblical Notes

Neue Folge. Herausgegeben von Friedrich Vinzenz Reiterer, Salzburg, in Verbindung mit Reinhard Feldmeier, Göttingen, und Karin Schöpflin, Göttingen.
Betreut am Fachbereich Bibelwissenschaft und Kirchengeschichte der Paris Lodron Universität Salzburg.

Inhalt

Rebecca C. Proefrock, ... God and Soil in Genesis Rabbin ... SEITE 3
Stefan Bojowald, ... zum semitischen Einfluss in Ägypten ... SEITE 15
Matthieu Richelle, Les conquêtes de Hazaël ... SEITE 19
Bernard Gosse, Isaïe 63,1-6 le livre d'Isaïe et le Psautier ... SEITE 27
Pierre Auffret, ... Nouvelle étude structurelle du psaume 20 ... SEITE 37
Werner Grimm, ... Psalm 121 und der vierte Schöpfungstag ... SEITE 45
Friedrich V. Reiterer, Risks and Opportunities of Wealth and Poverty ... SEITE 55
Charles Steitler, The Biblical King Toi of Hamath ... SEITE 61
Kay Ehling, ... Herodes Antipas und Pontius Pilatus (Lk 23,12) ... SEITE 101
Beate Kowalski, Thesen zur Joh Christologie ... SEITE 107
Buchvorstellungen ... SEITE 125

HERDER FREIBURG · BASEL · WIEN

Matthieu Richelle (Vaux-sur-Seine) a *Les conquêtes de Hazaël selon la recension lukianique en 4Règnes 13,22 (Hazaël bódításai a lukianosi feljegyzés szerint 2Kir 13,22 alapján)* című dolgozatában egy talány feloldására vállalkozik. Hol keresendő annak a párhuzam nélküli tudósításnak háttere, amely Lukianosz LXX-szövegében, és pedig 2Kir 13,22-ben olvashatunk: *Hazaël pedig elfogadta az idegent az ő kezéből, a tengertől, napnyugtától kezdve Áfekig.* Az ἀλλόφυλος (*idegen, arám*) szó elemzésére fekteti a hangsúlyt, valamint Áfek lokalizálására. A helyes megoldás kiszűrését az nehezíti, hogy az Ószövetségben legalább három hasonló nevű helység szerepel. Richelle a Golán fennsík és a Holt-tenger közötti térségre következtet, a vizsgált locus ószövetségi kötődését pedig 2Kir 10,32–33-ban véli felfedezni.

Bernard Gosse (Párizs): *Isaiah 63,1–6 le livre d'Isaiah et le Psautier (Ézsaiás 63,1–6 Ézsaiás könyve és a Zsoltárok könyve).* A szerző dolgozatában a נִסָּא ige qal part. pass. alakjának áttekintését végzi el a jelzett próféciás locus, az ézsaiási párhuzamok,

valamint a 106. és 107. zsoltár összefüggésében. A megváltottak, a visszavásároltak képe már 2Móz-ben megjelenik, de e perikópában az Edom ellen elhangzó fenyegetés szövegében kap helyet. A dolgozat anyaga két részre oszlik. Elsőször Ézsaiás könyvére, majd a zsoltárokra összpontosít és sajátos folytonosságot mutat ki a kifejezés használata tekintetében.

Pierre Auffret (Dijon): *Qu'il nous réponde au jour de notre appel! Nouvelle étude structurelle du psaume 20 (Aki naponta felel hívásunkra! Új tanulmány a 20. zsoltár felépítéséről).* A szerző M. Girard két tanulmányára, valamint saját, korábbi próbálkozására támaszkodva elemzi a 20. zsoltár sorainak szerkezetét. Javasolt megoldása a 7., a 4–6. és 2–3. versek koncentrikus szimmetriája, és ehhez kapcsolódnak a 8–9. és 10. versek. E mellett párhuzam áll fenn a 2–6. és 8–10. versek között, és pedig a központi téma összefüggésében.

Werner Grimm (Tübingen): *Dein Schatten über deiner rechten Hand. Psalm 121 und der vierte Schöpfungstag (Árnyéked a te jobb kezéd felől. A 121. zsoltár és a teremtés negyedik napja).* A cikk szerzője a bevezetőjében a zarándokének értelmezési kérdéseit veti fel, majd irodalmi felépítésével és beosztásával foglalkozik. A zsoltár vezérszava az őrzés. A központi mondani való megragadásához segítségül hívja a 4. teremtési naphoz kapcsolódó igehelyeket: 1Móz 1,14–19-et és a Zsolt 104,19–23-at. Az elemzés eredménye ez: a vizsgált zsoltár a nappalok és éjszakák váltakozása szerint dolgozó emberre hívja fel a figyelmet, aki reggel kivonul munkájára, este pedig pihenőre tér vissza házába, s aki eközben Isten oltalma alatt tudja a maga életét.

Friedrich V. Reiterer (Salzburg): *Risks and Opportunities of Wealth and Poverty in Ben Sira's Wisdom (A gazdagság és a szegénység kockázatai és előnyei Sirák fia bölcsességében).* „Jó a gazdagság, ha bűn nem tapad

hozzá” – állítja Jézus, Sirák fia (13,24). F. V. Reiterer ennek az erkölcsi kijelentésnek a magasságából tárgyalja a felvetett kérdést, és pedig egy olyan, héberül írásba foglalt könyv alapján, amely kihullt a kanonizálás rostáján. A szerző rendszert kíván teremteni a lazán kötődő mondások között, hogy láthatóvá váljék az a haszid életfelfogás és istenfélelem, amelyet egyaránt megélhet mind a gazdag, mind pedig a szegény. Együttal rávilágít arra a háttérre is, amelyből a Názáreti Jézus igehirdetése is táplálkozott.

Charles Steitler (Würzburg): *The Biblical King Toi of Hamath and the Late Hittite State 'P/Walas(a)tin'* (*A bibliai Tói király Hámátból és az utolsó hettita állam 'P/Walas(a)tin'*). A szerző igen gazdag, angol, német és francia irodalomra támaszkodva kutatja a Dávid király korában élt hettita király, Tói (2Sám 8,9–10 1Krón 18,9–10) történeti, Ószövetségen kívüli beazonosítását. Munkájának eredményeképpen azt igazolja, hogy Tói Taitasz névvel szerepel a korabeli tudósításokban, és hogy folytonosság áll fenn a hettita nagybirodalom és a kései hettita királyság között, amelyhez Hámát városa is tartozott.

Kay Ehling (München): *Auch eine Frage des Protokolls? Überlegungen zur Feindschaft/Freundschaft zwischen Herodes Antipas und Pontius Pilatus* (*Protokoll kérdése is? Gondolatok a Heródes Antipás és Pontius Pilátus közötti ellenséges/barátságos viszonyról*) Lk 23,12. A tanulmány írója a Pilátus és Heródes negyedes fejedelem kibékülésének történeti hátterét elemzi. Abból indul ki, hogy a két államférfi kapcsolatát egy udvariassági látogatás elmulasztása terhelte volt le. ApCsel 25,13 tudósítása alapján a fejedelemnek tisztelegni illett a római császár helytartója előtt. K. Ehling feltevése eltér a már ismert ellentétektől (ld. Josephusnál). Szerinte létezik történelmi utalás arra, hogy Antipász nem tett eleget az említett elvárásnak, és az evangélium írója az ebből származó feszültséget épí-

tette be a szenvedéstörténetbe, hogy ti. az elmaradt protokoll Jézus pere alkalmával valósul meg Jeruzsálemben. A szerző ugyanakkor merész megállapítást kockáztat meg: Heródes gesztusa nem elegendő alap ahhoz, hogy hitelesnek tartsuk Lukács feljegyzését Jézus Heródes általi ki hallgatásáról.

Beate Kowalski (Dortmund): *Thesen zur johanneischen Christologie* (*Tételek a jánosi krisztológiához*). B. Kowalski dolgozata János teológiáját, közelebbről ennek krisztológiai tartalmát vázolja fel. Sorra emeli ki a jánosi krisztológia elemeit és azoknak alapvető szempontjait, pl.: Krisztus-központúság, drámai elbeszélésmód, nyelvezet. Kowalski sajátos elemként mutatja be az egyének és csoportok hitvallását, a küldetés, az istenfűség hangoztatását, a Lélek közvetítését, az önkinyilatkoztatások („én vagyok...”) sorát. A krisztológiai ábrázolás nem öncél, hanem az üdvösségre néz. A szerző az időegybeesés módszerével jut el erre a következtetésre, és ez új pázsmát képez az exegézis tágas mezején. Munkája háttérében áll a leggazdagabb irodalmi hivatkozás.

A folyóirat végén olvasható bő számú könyvismertetésből csupán két érdekes címre utalunk. Stefan Schreiber (Augsburg) Gerd Theissen nagyszabású irodalomtörténeti munkáját mutatja be, amely a heidelbergi tudományos akadémia filozófiai-történelmi osztályának sorozatában jelent meg: *Die Entstehung des Neuen Testaments als literaturgeschichtliches Problem* (*Az Úsz keletkezése mint irodalomtörténeti probléma*) Heidelberg, 2007. 371 old. A jezsuita Maurice Gilbert a pápai biblikus intézet száz évét dolgozza fel a következő című könyvben: *L'Institut Biblique Pontifical. Une siècle d'histoire. 1909–2009* (*A Pápai Biblikus Intézet. Egy évszázad történetéből. 1909–2009*). Róma, 2009. 512 old. Recenzióját Karin Schöpflin (Göttinga) nyújtja.

Balogh Béla